

Posudek oponenta diplomové práce

Téma: Anonymní odkládání dětí

Autorka: Simona Machovcová

Oponent diplomové práce: doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Diplomová práce předložená k obhajobě Simonou Machovcovou je zaměřená na téma do značné míry tradiční, přesto však velmi zajímavé. Jakkoliv je totiž zřejmé, že k odkládání dětí jejich rodiči dochází téměř odjakživa, jde současně stále o problematiku, která nemá v právní úpravě pevné zakotvení. Dáno je to především skutečností, že odkládání dětí je odedávna vnímáno povětšinou jako cosi nežádoucího, a to jak z pohledu společnosti, tak i ze strany samotného dítěte. Přesto se jedná o fakticky existující jev, ke kterému dochází a se kterým se musí v konečném důsledku vypořádat i právní úprava a zejména pak i aplikační praxe. Je tedy nepochybné, že jde o téma více než způsobené bližšímu zpracování v podobě diplomové práce. Současně je patrné, že jde o problematiku nutně průřezovou, protože autorka musí při svém výkladu hledat odpovědi na mnoha místech právního řádu, mnohdy zcela mimo rámec samotného občanského práva.

K samotnému zpracování tématu přistoupila autorka poměrně systematickým způsobem. Svůj výklad začíná vymezením práv dětí s důrazem na práva, která jsou dotčena při anonymním odložení dítěte. Následně se zaměřuje na práva a povinnosti matky nechtěného dítěte (byť v daném případě je pochopitelně na zvážení, zda by neměla být současně reflektována i práva otců takových dětí). Následuje stručné pojednání o historickém vývoji odkládání dětí a pak již se autorka dostává ke středobodu své práce, kterým je vymezení tzv. babyboxů. Autorka tuto pasáž nazývá pouze *Základní otázky babyboxů* a poměrně zřetelně tím naznačuje, že jde o téma poměrně rozsáhlé a mnohvrstevné. Poslední partie práce je označena *Jiné možnosti odložení dítěte* a jsou v ní zkoumány různé varianty opuštění dítěte rodičem a jejich řešení, včetně utajeného, diskrétního a anonymního porodu. Popsané základní rozvržení textu je přehledné a má náležitou gradaci. Současně je z něj jasně patrné, kterým pasážím autorka přikládá největší význam. Zřetelně je akcentována zejména problematika babyboxu, na které je práce především zaměřená.

Zhodnocení obsahu práce a její věcné správnosti nelze než zahájit konstatováním, že z práce jasně vyplývá hlubší zájem autorky o téma a jeho dobré pochopení. Čtenář je postupně seznamován s celým tématem přehledným způsobem. Řada traktovaných informací jde nad rámec čistě právní roviny výkladu. Příkladem může být pojednání o historickém vývoji či o samotném obecném vymezení babyboxů, které je podáno v širších společenských souvislostech. Je pochopitelné, že s mnohými tvrzeními není třeba patrně souhlasit v plném rozsahu. Řada informací by pak zasloužila jisté dílčí zpřesnění. Tak kupř. na s. 15 autorka uvádí, že: “V minulosti neměly děti na našem území žádná práva, a to ani jedno z nejdůležitějších – právo na život. O tomto jejich právu rozhodoval ve starověku jejich otec. A to tak, že novorozeně bylo položeno k nohám jeho předpokládaného otce, který následně mohl

novorozeně „uznat“ za své a to tím, že jej zvedl.“ Tento výklad zakončuje konstatováním, že: „Postavení dětí se změnilo ve Všeobecném zákoníku rakouském z roku 1811...“. Pomineme-li určitou nejistotu v tom, které právo lze v podmínkách České republiky považovat za starověké, je jistě poněkud zjednodušující uvést, že předělem pro daný přístup k dětem byl až obecný zákoník občanský. Občas by výkladu slušela větší konzistentnost. Kupříkladu na s. 18 autorka uvádí příklad vraždy novorozeného dítěte matkou a patrně též babičkou dítěte s tím, že daný výklad zakončuje konstatováním, že v roce 1997 ještě bohužel neexistovaly babyboxy, jinak by už dítěti mohlo být 27 let. O několik stran dále (na s. 23) však konstatuje, že počet vražd novorozenců matkou po zavedení babyboxů neklesl a pohybuje se statisticky stále na stejných hodnotách. Současně dodává že babyboxy pouze podpořily odkládání dětí.

Některé myšlenky by patrně zasloužily bližšího vysvětlení tak kupříkladu na s. 25 autorka uvádí že: „Aby se rodiče vyhnuli páchání trestného činu zanedbání povinné výživy, měli by pravidelně poukazovat na účet zařízení, ve kterém je dítě umístěno po odložení do babyboxu příslušnou finanční částku na výživu dítěte.“ Jde jistě o zajímavou myšlenku, z výkladu však není zřejmé proč by mělo být takovýmto příjemcem výživného právě zařízení, ve kterém je dítě umístěno po odložení do babyboxu. Takovým zařízením bude typicky primárně zařízení zdravotnické. Následná péče o dítě pak již jistě nemusí být zajišťována prostřednictvím „zařízení“. Některé z uváděných informací by bylo patrně vhodné aktualizovat s ohledem na změny v právní úpravě. Příkladem může být vnímání posunu v náhradní péči o nezletilé ne plně svéprávné děti. Autorka uvádí, že řešením pro odložené dítě v babyboxu je buďto svěřením do kojeneckého ústavu, nebo Fondu ohrožených dětí (s. 31). Tato myšlenka zjevně vychází z dnes již poměrně zastaralé metodiky. Nereflektuje tak dlouhodobou snahu státu o zrušení kojeneckých ústavů, ke kterému by mělo dojít ve velmi krátké době s tím, že kojenecké ústavy jsou postupně nahrazovány především pěstounskou péčí na přechodnou dobu, a to i u dětí nejútlejšího věku. Ostatně existence pěstounské péče na přechodnou dobu není řádně reflektována ani v rámci výkladu vztaženému k pěstounské péči jako takové. S jiným tvrzením vhodným bližší aktualizace je možné setkat se hned o několik stran dále (s. 33). Autorka uvádí že: „Do doby, než soud rozhodne o ustanovení poručníka dítěti, zastupuje jej při neodkladných úkonech v zájmu dítěte OSPOD.“ V daném směru však poněkud pomíjí skutečnost, že stávající občanský zákoník počítá s orgánem sociálně-právní ochrany dětí coby veřejným poručníkem. Postavení OSPODu coby poručníka nastupuje ihned od okamžiku, není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Orgán sociálně-právní ochrany dětí se tedy stává poručníkem v podstatě ihned od okamžiku, kdy bylo dítě do babyboxu odloženo. Poručenství orgánu sociálně-právní ochranu dětí se přitom nijak neliší od poručníka případně později jmenovaného rozhodnutím soudu. Nejde tedy nutně jen o zastupování dítěte v neodkladných úkonech. Zaujmu i jiná tvrzení. Tak kupř. na s. 37 autorka uvádí, že nejběžnější náhradní rodinou péčí v souvislosti s babyboxy je osvojení dítěte. Autorka uvádí že: „Osvojení dítěte z babyboxu je mnohdy rychlejší nežli osvojení jiného dítěte. Jeho rodiče nejsou známi, a tak není potřeba čekat na souhlas rodičů s adopcí. Je-li odložený novorozenec zdravý, může se tak již po pár dnech po porodu z rukou lékařů dostat přímo do nové rodiny, a tak nemusí strávit v kojeneckém ústavu ani den. Tedy zatímco tradiční způsob osvojení kojence přes ústav trvá v České republice minimálně dva měsíce, někdy dokonce i rok, tak zdravé dítě z babyboxu může být u svých nových rodičů už třeba týden po porodu.“

Pokud totiž matka porodí v porodnici s rozhodnutím dát dítě k adopci, může tak udělat nejdříve šest týdnů po porodu.” Z podaného výkladu by se mohlo zdát, že proces osvojení dítěte uloženého do babyboxu trvá i jen několik málo dní. V daném okamžiku je třeba si položit otázku, zda i v případě dítěte odloženého do babyboxu platí šestiměsíční ochranná preadopční péče, která by měla předcházet každému osvojení, nebo nikoli. Z vyjádření autorky se zdá, že je poněkud zaměňována otázka souhlasu k osvojením s péčí předcházející osvojení a samotným osvojením.

O něco lepší mohla být závěrečná revize formální stránky práce. Autorka se dopouští ne zcela omezeného množství interpunkčních pochybení i zjevných překlepů (srov. např. s. 5 – „Tento článek by měl správně zajistit přístup k informacím o totožnosti a zdravotním stavu rodičů dítěti a jeho zákonným zástupců“; s. 8 – „To neplatí u dětí které nejsou státními občany České republiky...“; s. 19 – „Již při začátku vzniku babyboxů ...“; s. 35 – „Česká právní úprava se v případě předběžných opatření vyjadřuje dvojkolejnost“; s. 45 – „Dle ženy žádný provedený důkaz neprokázal, že by právě ona chlapi způsobila smrtelná zranění.“ aj.).

Autorka v práci používá celou řadu odborných zdrojů. Lepší by však mohlo být jejich citování. Běžným jevem je neuvádění stran, z nichž je citováno. Tím autorka znemožňuje čtenáři ověřit uváděné informace, neb pouhé uvedení celého díla tuto skutečnost v podstatě znemožňuje. Jde navíc o jev, který občas autorka sama narušuje a číslo strany používaných publikací uvádí. Je tedy patrné, že samotná diplomantka ví, že by měla svůj text náležitě citovat, ale nečiní tak.

Lze uzavřít že předložená diplomová práce splňuje základní kritéria závěrečné práce v magisterském studijním programu. Autorka jasně prokazuje velmi dobrou základní orientaci v tématu i hlubší proniknutí do něj. Současně je patrné, že práce trpí řadou tu méně, tu více významných nedostatků. Lepší mohlo být citování použitých zdrojů. Projasněna mohla být řada v práci traktovaných myšlenek. Lepší mohla být konzistentnost autorčiných vyjádření. Ve svém souhrnu se však jedná o nedostatky dílčího rázu, které zásadním způsobem práci neovlivňují. Práci proto ohajobě doporučuji.

Otázky:

- 1) Autorka uvádí, že babyboxy jsou montovány především na zdravotnická zařízení s dovětkem o nevhodnosti neexistence právní úpravy jejich fungování, a to i ve zdravotnických předpisech. Je tedy babybox a jeho provoz možné považovat za poskytování zdravotnické služby?
- 2) Zajímavé je tvrzení (s. 38), že by si rodič, který by chtěl vydat dítě zpět babyboxu, musel na svůj vlastní náklad nechat udělat test DNA. Kde je tato povinnost v zákonné úpravě zakotvena?

V Plzni dne 18. května 2024

doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.